

Ed.

21. Frumvarp til laga

um sparisjóði.

Flm.: Árni Jónsson, Bernharð Stefánsson.

1. gr.

Sparisjóðir hafa það markmið að taka við innlánsfé og geyma það og ávaxta á sem tryggastan hátt, svo sem nánar er fyrir mælt í lögum þessum, án þess stofnendur eða aðrir eigendur og ábyrgðarmenn hafi rétt til ágóða af rekstrarafgangi starfseminnar.

Sparisjóði má ekki nefna aðrar stofnanir eða sjóði en þá, sem fullnægja ákvæðum laga þessara, og mega engar aðrar stofnanir reka nein sparisjóðsstörf án sérstakrar lagaheimildar.

2. gr.

Ekki má stofna sparisjóði nema með leyfi fjármálaráðuneytisins, enda hafi umsagnar bankaeftirlitsmanns áður verið leitað. Stofnendur geta verið félag einstakra manna, bæjarfélag, sýslufélag og hreppsfélag, að fengnu leyfi sýslunefndar.

3. gr.

Pegar stofna á nýjan sparisjóð, ber að senda fjármálaráðuneytinu samþykktir sjóðsins til staðfestingar, og má sjóðurinn ekki taka til starfa fyrr en staðfesting er fengin.

Í samþykktum sparisjóðs skulu meðal annars jafnan vera ákvæði:

- a. Um stofnfé, tryggingarfé og ábyrgðir.
- b. Um stjórn sjóðsins og starfrækslu.
- c. Um móttöku sparifjár, þar á meðal hámark innstæðu einstakra viðskiptamanna, hámark útborgana á sparifé og hvaða fresti sjóðurinn áskilur sér um uppsögn og greiðslu á því.
- d. Um vaxtagreiðslu af sparifé.
- e. Um lán úr sjóðnum.
- f. Um ágóða sjóðsins og varasjóð.
- g. Um endurskoðun og úrskurð á reikningum sjóðsins.
- h. Um hvernig samþykktum sjóðsins geti orðið breytt svo að löglegt sé.

4. gr.

Stofnendur sparisjóða eða ábyrgðarmenn, eða aðrir þeir, er lagt hafa fram fé til starfrækslu sparisjóðs, hvort heldur er stofnfé eða greitt ábyrgðarfé, mega ekki fá hærri arð eða vexti af slíku fé en 1% umfram innlásvexti sjóðsins.

5. gr.

Í stjórn hvers sparisjóðs mega ekki vera færri en 3 menn. Stjórnin kýs sér formann.

Sé sparisjóður eign sýslu eða bæjarfélags, skal stjórnin kosin af hlutaðeigandi sýslunefnd eða bæjarstjórn með hlutfallskosningu.

Stjórn sparisjóðs, sem er eign félags einstakra manna og hefir á hverjum tíma minnst ábyrgð 20 manna í kaupstöðum eða 12 manna utan kaupstaða, enda sé lágmark ábyrgðarfjár 5 þús. kr. í kaupstöðum og 3 þús. kr. utan þeirra, skal kosin þannig, að meiri hlutinn, t. d. 2 af 3 eða 3 af 5, skulu kosnir af ábyrgðarmönnum á aðalfundi sparisjóðsins, sem haldinn skal eigi síðar en í aprilmánuði ár hvert, hinir stjórnarmennirnir skulu kosnir á sama tíma af viðkomandi bæjarstjórn eða sýslunefnd. Hlutfallskosning skal viðhöfð, ef óskað er, þegar tvo eða fleiri skal kjósa.

Nú hefir sparisjóður, sem er eign félags einstakra manna, ekki ábyrgð svo margra manna eða svo mikið ábyrgðarfé sem í þriðju málsgrein segir, og skal stjórn hans þá kosin af sýslunefnd eða bæjarstjórn með hlutfallskosningu.

Um kosningu í stjórn sparisjóðs, sem er eign hreppsfélags, fer sem fyrir er mælt í samþykktum sjóðsins.

Engan má kjósa í stjórn sparisjóðs til lengri tíma en 4 ára í senn. Stjórn sparisjóðs ræður starfsmenn hans og hefir umsjón með öllum framkvæmdum sjóðsins.

Tilkynna skal bankaeftirlitsmanni tafarlaust, hverjir eru kosnir í stjórn sparisjóðs og ráðnir starfsmenn hans.

Birta skal í lögbirtingablaði, hverjir séu stjórnendur sparisjóðs og starfsmenn og hverjir þeirra hafi umboð til að undirrita skuldbindingar og kvittanir fyrir sjóðinn.

Stjórnendur bera ábyrgð allir fyrir einn og einn fyrir alla á því, að ekkert af fé sjóðsins fari forgörðum fyrir hirðuleysi.

Tapist eitthvað af fé sparisjóðs fyrir handvömm eða óráðvendni sparisjóðsstjórnar eða starfsmanna eða annara, sem við hann eru riðnir, skal hlutaðeigendum skylt að bæta skaðann, ef krafizt er, og sæti þeir auk þess hegningu eins og lög standa til um sýslunarmenn hins opinbera.

6. gr.

Stjórnendur sparisjóðs og starfsmenn mega ekki sjálfir taka lán úr sjóðnum. Eigi mega þeir heldur ábyrgjast lán úr sjóðnum fyrir aðra, né reka eigin lána-starfsemi eða aðra atvinnu, er komið geti í bága við hagsmuni sjóðsins.

Sé stjórnandi eða starfsmaður sparisjóðs í stjórn annars fyrirtækis eða framkvæmdarstjóri þess, má ekki veita því fyrirtæki lán úr sjóðnum, nema sparisjóðsstjórn samþykki það einróma og bankaeftirlitsmaður leyfi það. Þó þarf ekki slíkt leyfi til að veita lán gegn veði í fasteign, enda fari lánið ásamt því, er áður kann að hvíla á eigninni, ekki fram úr $\frac{3}{5}$ matsverðs fasteignarinnar.

7. gr.

Við hvern sparisjóð skulu vera að minnsta kosti tveir starfsmenn, féhirðir og bókari.

Það skal vera aðalreglan, að eigi má greiða neina fjárhæð úr sparisjóði eða í hann, nema tveir af starfsmönnum hans eða stjórnendum séu viðstaddir, og riti þeir upphæðina tafarlaust í bækur sparisjóðsins hvor um sig. Þó má féhirðir veita móttöku greiðslum í sjóðinn án þess að annar starfsmaður sé viðstaddur, en þá skal hann sömuleiðis tafarlaust rita greiðsluna inn í bækur sparisjóðsins. Sömuleiðis getur féhirðir greitt fé úr sjóðnum gegn ávísun formanns, þótt aðrir starfsmenn séu eigi viðstaddir. Heimilt er, að stjórnendur sjóðsins hafi þessi störf með höndum.

8. gr.

Hafi féhirðir sparisjóðs þóknun úr sjóðnum fyrir starf sitt, er nemi 600 kr. eða meira, skal hann setja trygging fyrir fé því, sem honum er trúað fyrir. Banka-
eftirlitsmaður ákveður fjárhæð tryggingar, að fengnum tillögum sparisjóðsstjórnar.

9. gr.

Við hvern sparisjóð skulu vera tveir endurskoðunarmenn, kosnir til eins árs af viðkomandi bæjarstjórn eða sýslunefnd með hlutfallskosningu. Þeir skulu rannsaka allar bækur og reikninga sparisjóðsins og gefa gætur að því, svo oft sem þörf er á, að ekkert vanti á eigur sjóðsins. Þeir hafa jafnframt eftirlit með því, að rekstur sparisjóðsins sé í fullu samræmi við samþykktir hans.

Finni endurskoðunarmenn eitthvað athugasemdir við reikningsfærslu eða starfrækslu sparisjóðsins, annast þeir um, að stjórn sparisjóðsins bæti tafarlaust úr því, sem ábótavant er. Taki stjórn sparisjóðs athugasemdir endurskoðunarmanna ekki til greina, eða tregðist við að bæta úr ágöllum, sem þeir telja vera á starfrækslu sjóðsins, skulu endurskoðunarmenn tafarlanst tilkynna bankaeftirlitsmanni það.

Fjármálaráðuneytið setur, eftir tillögum bankaeftirlitsmanns, nánari reglur um endurskoðun á reikningum og bókom sparisjóða.

10. gr.

Eftirlit með sparisjóðum annast bankaeftirlitsmaður ríkisins, og fer um það sem segir í lögum þessum og í lögum um eftirlit með bönkum og sparisjóðum.

11. gr.

Í öllum viðskiptabókum sparisjóðs skal vera prentað ágríp af lögum þessum, eftir nánari ákvæðum fjármálaráðuneytisins, svo og samþykktir sparisjóðsins.

Taki sparisjóður við innlögum með þeim kjörum, að hægt sé að taka út peninga af innstæðunni gegn ávisun og án þess að viðskiptabók sé sýnd, skal greinilega letrað á bókina, að hún sýni ekki ávallt rétta innstæðu og sé því ekki veðhæf.

Innstæðueigandi getur áskilið, að á áberandi stað á viðskiptabók sinni sé letrað, að hann einn, eða sá, er hann gefur skriflegt umboð til þess, geti hafið peninga úr henni.

12. gr.

Ef viðskiptabók, sem gefin er út fyrir sparisjóðsinnstæður, glatast, skal heimilt að innkalla með auglýsingu, sem prentuð sé þrisvar í röð í lögbirtingablaði, með 6 mánaða fyrirvara frá því að fyrsta auglýsingin er birt, hvern þann, sem í höndum kann að hafa viðskiptabókina, og ef enginn hefir sagt til sín áður en téður frestur er liðinn, þá má greiða þeim, sem viðskiptabókina hefir fengið, upphæðina, án þess nokkur annar, sem viðskiptabókin kann að hafa verið afsöluð, geti gert kröfu á hendur sparisjóði þeim, sem í hlut á.

Ef eigandi að viðskiptabók hreyfir ekki innstæðu sína í 15 ár samfleytt, skal ekki reikna vexti af innstæðunni framár. Ber þá að skora á eiganda að segja til sín, og skal það gert með auglýsingu á sama hátt og ef bók glatast. Ef hann gefur sig ekki fram áður en tilskilinn frestur er liðinn, er viðskiptabók hans ógild og féð ásamt vöxtum eign sparisjóðsins. Þó er stjórn sjóðsins heimilt að greiða féð, að meira eða minna leyti, ef réttur eigandi gefur sig fram innan fimm ára.

13. gr.

Af sparisjóðsinnstæðu má ekki greiða nema því aðeins, að viðskiptabókin sé sýnd, og skal upphæðin þá jafnframt skráð í hana. Þó má greiða innstæðufé gegn ávisun, ef eigandi hefir samið svo um og það er letrað á viðskiptabók hans.

Innlögum má veita móttöku, þótt viðskiptabók sé eigi sýnd. Skal þá gefin út sérstök kvittun og þess getið í kvittuninni, að hún sé ekki gild lengur en þangað til upphæðin verður rituð í viðskiptabók innstæðueiganda, en það skal gert næst þegar viðskiptabókin er sýnd í sparisjóðnum.

14. gr.

Aldrei má sparisjóður taka á móti meira innlánsfé en svo, að það að frádregnu því, er hann á í sjóði, innistandandi í innlendum bönkum, í tryggum verðbréfum

eða lánnum gegn veði í fasteign, nemi 25 sinnum eigin fé sjóðsins, þar með talið stofnfé og innborgað ábyrgðarfé. Eigi má draga frá samkvæmt þessari málsgrein önnur fasteignalán en þau, þar sem lánið, ásamt því, er áður kann að hvíla á eigninni, nemur ekki meiru en $\frac{3}{4}$ fasteignamatsverðs hennar.

Til útlána gegn sjálfskuldarábyrgð, ábyrgð héraðs eða sveitar og til fasteignaveðslána umfram 60% matsverðs má sparisjóður aldrei verja meiru en sem svarar $12\frac{1}{2}$ sinnum eigin fé sjóðsins. Þar af mega sjálfskuldarábyrgðarlán aldrei nema meiru en tvisvar sinnum eigin fé sjóðsins.

Undanþegnir ákvæðum þessarar greinar eru þó sparisjóðsdeildir þeirra banka, þar sem ríkissjóður ábyrgist skil á innlánsfé.

15. gr.

Eigi má veita lán úr sparisjóði nema meiri hluti sparisjóðsstjórnar sé því samþykkur og ákveði hámark lánsupphæðar.

Sjálfskuldarábyrgðarlán til einstakra manna má því aðeins veita til lengri tíma en eins árs, að borgað sé af þeim árlega, og ekki til lengri tíma en 10 ára.

16. gr.

Aldrei má sparisjóður lána einum viðskiptamanni, eða fleiri viðskiptamönnum, sem eru fjárhagslega tengdir, meira en sem svarar 35% af eigin fé og ábyrgðarfé sínu. Þó getur bankaeftirlitsmaður leyft, ef sparisjóðsstjórn óskar þess einróma, að þessi upphæð megi vera allt að 50% af eigin fé og ábyrgðarfé sparisjóðsins.

Í ofangreindri lánsupphæð skal þó ekki telja:

1. Lán veitt gegn veði í fasteign, ef það er ekki hærra en $\frac{3}{4}$ fasteignamatsverðs.
2. Lán veitt gegn veði í skipum allt að 50% af matsverði.
3. Lán, sem eru tryggð með innieign í sparisjóðnum sjálfum, tryggum verðbréfum eða öðru handveði.

17. gr.

Sparisjóðir skulu, til þess að það sé tryggt, að þeir geti hvenær sem er fullnægt skyldum sínum um greiðslu á innlánsfé, eiga í sjóði, innstæðu í banka, sem ríkið ábyrgist, og í tryggum, auðseljanlegum verðbréfum minnst $\frac{1}{10}$ af innlánsfénu. Sjóður og bankainnstæða mega þó aldrei vera minna en 70% af innlánsfénu.

Komi það fyrir, að stjórn sparisjóðs neyðist til þess að gripa til þessa fjárvegna fyrirsjáanlegra útborgana, er henni skylt, svo fljótt sem verða má, að koma því í samt lag aftur. Sé það ekki gert innan tveggja mánaða, skal sparisjóðsstjórn tilkynna bankaeftirlitsmanni það, sem í samráði við stjórnina ákveður, hvenær skuli í síðasta lagi húið að leiðrétta það.

Bankaeftirlitsmaður skal á hverjum tíma ákveða, hvaða verðbréf megi kaupa samkv. 14. og 15. gr.

18. gr.

Hver sparisjóður greiðir árlega 2% af nettóágóða sínum í sameiginlegan sjóð, er nefnist tryggingarsjóður sparisjóða. Framlög hvers sparisjóðs, að viðbættum árlegum vöxtum, er séreign hans í sjóðnum, og fellur gjaldskylda hans niður, þegar eign sparisjóðs í tryggingarsjóði er orðin 3% af samanlögðu innstæðufé sparisjóðsins.

Tryggingarsjóður skal geymdur í banka með ríkisábyrgð eða auðseljanlegum verðbréfum.

Stjórn tryggingarsjóðs skipa bankaeftirlitsmaður, sem er formaður hennar, skrifstofustjórinn í fjármálaráðuneytinu og hagstofustjóri.

Tilgangur sjóðsins er að tryggja innstæður í sparisjóðum og greiðslur á þeim. Má hann veita sparisjóði bráðabirgðalán, gegn tryggingum, er stjórn tryggingarsjóðs metur gildar, til að fullnægja skyldum sínum um greiðslu á innlánsfé.

Hætti sparisjóður störfum, hefir hann rétt til að fá innieign sína í tryggingarsjóði greidda, og skal hún þá ganga til greiðslu á kröfum innstæðueigenda.

Reikningsár tryggingarsjóðs er almanaksárið. Reikningar tryggingarsjóðs skulu endurskoðaðir af yfirskoðunarmanni landsreikninga og birtir í stjórnartíðindum. Fjármálaráðuneytið setur í reglugerð nánari ákvæði um starfsemi sjóðsins.

19. gr.

Innstæðueigandi skal hafa dálk í bókum sparissjóðsins, og skal þar tilgreind sú upphæð, er hann leggur í sjóðinn eða tekur úr honum. Þar skulu einnig skráðir vextir af innstæðufénu.

Sérstaka bók skal jafnan halda um lán úr sjóðnum, og skal hvert lán hafa dálk út af fyrir sig, og skal þar tilgreint um lántakanda, tryggingu, upphæð lánsins, afborganir og vaxtagreiðslur.

Halda skal skrá um eignir sparissjóðs, svo sem verðbréf o. fl. Einnig skal halda skrá um skuldunauta sjóðsins, er sýni skuldbindingar hvers og eins gagnvart sjóðnum.

Hafi sparissjóður sjálfur tekið lán hjá öðrum, skal í bókum sjóðsins vera sérstakur dálkur fyrir hverja slíka lántöku.

Ennfremur skal hver sparissjóður hafa gerðabók, er í séu skráðar ályktanir stjórnar um lánveitingar og lánsynjanir, lántökur og annað slíkt.

Fjármálaráðuneytið setur reglur um bókfærslu sparissjóða og ákveður fyrirmynd allra skjala.

20. gr.

Án samþykkis allrar sparissjóðsstjórnarinnar má sparissjóður ekki taka lán til annars en þess, að fullnægja skuldbindingum sínum gagnvart innstæðueigendum. Aldrei má sparissjóður taka lán, nema meiri hluti sparissjóðsstjórnar hafi ákveðið það.

Nú lætur sparissjóður skuldabréf eða verðbréf að handveði til tryggingar slíkum lánnum, og skal þess þá gætt, að jafnan séu í vörzlum sparissjóðsins fullgild skilríki frá lánveitanda fyrir geymslu veðsins. Skulu bækur sparissjóðsins einnig bera með sér, hvar bréfin séu geymd og hver þau séu.

21. gr.

Sparissjóður má ekki eiga aðrar fasteignir en þær, sem nauðsynlegar eru vegna rekstrar hans. Í hlutabréfum má hann ekki eiga meira en 15% af eigin fé sínu. Þó má hann yfirtaka eign, sem honum hefir verið veðsett, til þess að innheimta kröfu sína, en selja skal hann eignina strax og hann á þann hátt getur fengið kröfu sína greidda.

22. gr.

Ekki má sparissjóður gefa út handhafaávisanir á sjálfan sig.

23. gr.

Árstekjur sparissjóðs, að frádragnum kostnaði, vöxtum og því fé, sem lagt er til hliðar til að mæta fyrirsjáanlegum töpum, skal leggja í varasjóð.

Heimilt er að verja nokkru af ársarðinum til endurborgunar á stofnfé og greiddu ábyrgðarfé, ef varasjóður nemur meiru en 10% af sparissjóðsinnstæðum.

Tjón, er sparissjóður kann að bíða og ársarður hrekkur eigi fyrir, skal greiða úr varasjóði, en eigi má greiða annað þaðan, nema því aðeins, að varasjóður nemi að minnsta kosti 10% af sparissjóðsinnstæðum samanlögðum. Þegar hagur varasjóðs leyfir, getur sparissjóðsstjórn ákveðið, að fengnu samþykki bankaeftirlitsmanns, að verja fé úr sjóðnum til almenningsþarfa.

24. gr.

Reikningsár sparissjóða er almanaksárið. Ársreikningur sparissjóðs skal tilbúinn fyrir marzmánaðarlok.

Bankaeftirlitsmaður semur fyrirmynd að reikningum sparissjóða.

25. gr.

Verði sparisjóður fyrir svo miklu tjóni, að varasjóður hrökkvi ekki til, og stjórn sparisjóðs og ábyrgðarmenn, eða aðrir þeir, er að sjóðnum standa, leggja eigi fram eða útvega sjóðnum á einhvern hátt fé það, er á vantar að varasjóður geti borið tjónið, skal stjórn sparisjóðsins tafarlaust skýra bankaeftirlitsmanni frá því. Komi það í ljós eða sé ástæða til að ætla, að tapið, þar með talið væntanlegt tap á útstandandi lánum, nemi öllum varasjóði, og þar að auki 25% af stofnfé eða ábyrgðarfé, skal bankaeftirlitsmaður tafarlaust halda fund með sparisjóðsstjórninni og gera þær ráðstafanir, er hann telur nauðsynlegar.

Verði eigi bætt úr þessu innan hæfilegs tíma, á þann hátt, að rekstur sjóðsins verði tryggur að dómi bankaeftirlitsmanns, skal hann stöðva rekstur sjóðsins.

Verði ákveðið, að sjóðurinn hætti störfum sínum, skal sú ráðstöfun auglýst í lögbirtingablaði.

Skuldheimtumenn sparisjóðs geta þá tekið ákvörðun um það, hvort þess skuli krafizt, að sjóðurinn verði tekinn til gjaldþrotameðferðar eða eigi.

26. gr.

Heimilt er að geyma fé ómyndugra og opinberra stofnana í sparisjóðum þeim, sem fullnægja ákvæðum laga þessara.

27. gr.

Fé það, sem lagt hefir verið í sparisjóð, að vöxtum meðtöldum, er undanþegið lögaldi meðan það stendur þar.

28. gr.

Sparisjóðir eru undanþegnir tekjuskatti og útsvari.

29. gr.

Ef sparisjóður leggst niður og engin ákvæði eru í samþykktum sjóðsins um það, hvernig fara skuli um eigur hans, getur hlutaðeigandi sýslunefnd eða bæjarstjórn ákveðið, að fengnum tillögum þeirra manna, er síðast voru í stjórn sjóðsins, að eignum skuli varið til almenningsþarfa.

30. gr.

Brot gegn lögum þessum varða sektum, allt að 500 kr., nema þyngri hegning liggja við. Sektir allar renna í rikissjóð.

Með mál út af brotum á lögum þessum skal fara sem almenn lögreglumál.

31. gr.

Ákvæði laga þessara ná ekki til peningastofnana eða lánsstofnana þeirra, sem nú hafa rétt til sparisjóðsstarfsemi samkvæmt sérstökum lögum.

32. gr.

Með lögum þessum eru úr gildi numin lög nr. 44 3. nóv. 1915, um sparisjóði, lög nr. 13 26. apríl 1935, um viðauka við og breyting á lögum nr. 44 3. nóv. 1915, um sparisjóði, og önnur lög og lagaákvæði, sem kunna að fara í bága við lög þessi.

33. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. jan. 1940.

Ákvæði til bráðabirgða.

Fullnægi einhverjir þeir sparisjóðir, sem nú eru starfandi, ekki öllum ákvæðum laga þessara, skal þeim, ef það telst nauðsynlegt, veittur frestur, sem banka-
eftirlitsmaður ákveður í samráði við sparisjóðsstjórn, til þess að koma skipulagi sínu og starfsemi í það horf, að ákvæðum laganna sé fullnægt. Að öðru leyti gilda

öll ákvæði laganna einnig um þá sparisjóði, sem frest hafa fengið, meðan þeir eru að samræma skipulag sitt og starfsemi samkvæmt fyrirmælum laganna.

Fjármálaráðuneytið fer með þau störf, sem bankaeftirlitsmanni eru ætluð eftir lögum þessum, þar til hann verður skipaður.

Greinargerð.

Frumvarp þetta er samið af millipinganefnd í bankamálum, en flutningsmenn áskilja sér óbundnar hendur um einstök atriði málsins. Frumvarpinu fylgdi frá nefndinni eftirfarandi greinargerð:

Millipinganefnd í bankamálum hefir samið frv. til laga um sparisjóði, það er hér fylgir. Aðalefnið er núgildandi sparisjóðalög, en þó gerðar nokkrar breytingar á þeim, og allmiklu aukið við. Til hliðsjónar hefir nefndin haft löggjöf nágrannaþjóðanna um sparisjóði, en alls ekki fylgt henni nema að sumu leyti. Hefir hún fellt niður, aukið við og breytt eftir staðháttum hér, eftir því sem henni hefir þótt við eiga. T. d. er stjórn sparisjóðanna allmjög á annan veg fyrir komið hjá nágrannaþjóðum okkar á Norðurlöndum en hér er gert ráð fyrir sumstaðar. Þar færast valdið um val stjórna yfir til sparifjäreigenda, að miklu eða öllu leyti, stuttu eftir stofnun þeirra, en stofnendur eða ábyrgðarmenn hafa lítið eða ekkert um það að segja.

Ekki sá nefndin sér fært að leggja til, að það skipulag yrði tekið upp hér, þó það hafi ýmsa kosti. Þóttist hún varla geta vænt þess, að þátttaka sparifjäreigenda í stjórn sjóðanna yrði það almenn sem þarf að vera, eigi það skipulag að ná tilgangi sínum. En það er vist, að almennari áhugi og meiri skilningur á gagnsemi sparifjárstarfsemi er til stórmikils gagns og þyrfti að komast á hér á landi, því það er þjóðareinkenni og þjóðarlöstur á Íslendingum að vera hirðulausir um slíkt og eyða öllu því, sem þeir afla, og frekar meira en því heldur en minna.

Það telur nefndin og rétt, að stjórn sparisjóðanna eigi ekki að vera nema að sumu leyti í höndum stofnenda þeirra. Sparisjóðina á að reka með hag sparifjäreigenda og almennings fyrir augum, en ekki til arðs fyrir stofnendur þeirra, enda eru ákvæði í lögum, sem eiga að sjá um, að arður þeirra geti ekki orðið nema hverfandi. Því hefir nefndin lagt til, að vald opinberra aðilja, bæjarstjórna, sýslunefnda og umboðsmanna ríkisins, verði frekar aukið en minnkað. Á það að geta komið í stað þess valds og eftirlits, sem sparifjäreigendum er tryggt í löggjöf nágrannaþjóðanna.

Nefndin lítur svo á, að það eigi að vera aðalhlutverk sparisjóðanna að geyma sparifé manna og ávaxta það á sem tryggastan hátt. Hitt sé afleiðing þar af, að innlánsféð verði að lána út, og um þau útlán verði að búa sem tryggilegast, svo þau verði ekki til þess að sparifé tapist. Að því lúta og þau ákvæði, sem nefndin vill telja aðalatriðin í breytingartillögum sínum.

Í fyrsta lagi það, að takmarka og miða við eigið fé hvers sparisjóðs þá fjárhæð, sem verja megi til útlána. Í öðru lagi að takmarka, hvað lána megi einum viðskiptamanni eða fleirum, sem eru fjárhagslega tengdir. Og í þriðja lagi að stofna tryggingarsjóð sparisjóðanna, sem hlaupi í svipinn undir bagga með sparisjóðum um greiðslur á innstæðufé, ef óvæntar kröfur eru gerðar til þeirra um það, en fé þeirra fast í útlánnum.

Um fyrsta atriðið er það að segja, að hvergi hefir verið talið fært að gera kröfur til sparisjóðanna um mikið stofnfé. Leiðir það meðal annars af því, að alstaðar er talið rétt að útiloka þá möguleika, að stofnun sparisjóða geti verið gróðabragð fyrir stofnendur þeirra. Svíar, með sitt mikla fjármagn, krefjast ekki meira en 10 þús. kr. stofnfjár, og má þó veita undanþágu frá því, allt niður að þrem þús. króna. Það er því augljóst, að það getur aldrei orðið mikil trygging í stofnfénu, ef um mikið innstæðufé er að gera og því öllu varið til útlána. Varasjóðir sparisjóðanna geta ekki heldur vaxið mjög fljótt, þótt öll varúð sé höfð á um útlán og skuldatöp komi ekki fyrir. Hinsvegar telur nefndin ekki fært að takmarka rétt sjóðanna til að veita

innlánsfé móttöku við eigið fé þeirra, því það gæti orðið þeim mjög bagalegt, og jafnvel hættulegt fyrir álit þeirra, ef þeir yrðu að neita að taka við því. Nefndin leggur því til, í 14. gr. frv., að takmarka rétt sparisjóðanna til áhættuútlána svo, að eigið fé þeirra nemi minnst 4% af þeim. Það, sem sparisjóði kann að berast af innlánsfé umfram það, verður hann að geyma í sjóði, í innstæðu í banka, í tryggum verðbréfum eða lánnum gegn góðu fasteignaveði. Það getur auðvitað alltaf verið álitamál, hvort þetta takmark, 4%, sé rétt ákveðið. Nefndin litur svo á, að minni trygging megi ekki vera í eignum sparisjóðs bak við áhættulán hans, og að frekar ætti að hækka hana en lækka.

Þá hefir nefndin talið rétt að takmarka enn meir rétt sparisjóðanna til þeirra útlána, sem hún telur áhættusömum. Eru það sjálfskuldarábyrgðarlán (þar er þó ekki átt við víxla), sem öllum ber saman um, að verst greiðist, og er því lagt til í frv., að til þeirra lána megi ekki verja meira en tvisvar sinnum eigin fé hlutaðeigandi sjóðs. Er það enginn bagi fyrir sjóðina, þó að sú lánastarfsemi minnki, og gott fyrir stjórnendur þeirra að geta bent á skýr lagafyrirmæli, sem taka af um, að hægt sé að reka hana nema mjög takmarkaða.

Ekki verður um það sagt með neinni vissu, hvernig ástætt er hjá sparisjóðunum nú í þessu efni. Skýrslur þeirra eru ekki svo sundurliðaðar, að af þeim verði dregnar ábyggilegar ályktanir. Þó virðist útlit fyrir, að þeir fullnægi allflestir því að hafa eigið fé, sem nemur 4% af áhættulánnum þeirra, hafi þeir ekki gert því meira að því að lána út á fasteignir umfram 60% matsverðs. Nokkrir sjóðir hafa gengið lengra í sjálfskuldarábyrgðarlánnum en gert er ráð fyrir í tillögum nefndarinnar að leyft verði, og hlýtur þeim að verða gefinn hæfilegur frestur til að lagfæra það, verði þessar tillögur samþykktar. En hvað sem því líður, hvernig þetta kemur við einstaka sparisjóði í svipinn, verður að samþykkja það, sem skynsamlegast þykir, bezt tryggir aðalhlutverk sjóðanna, og að þeir fái notið sín við það.

Nágrannþjóðir okkar á Norðurlöndum hafa allar hliðstæð ákvæði þeim, sem hér er lagt til að taka upp í sparisjóðalöggjöf okkar, og mælir það, ásamt öðru, með því að þau verði samþykkt. Og þó ekki sé hægt að benda á mörg dæmi þess, að óvarleg útlánastarfsemi hafi komið sparisjóðum á kné, þrátt fyrir fá lagafyrirmæli þar um, er engin ástæða til að láta vera að búa eins tryggilega um þá starfsemi í sparisjóðalögunum og unnt er og sanngjarnt þykir.

Í frv. til laga um eftirlit með bönkum og sparisjóðum, er bankanefndin hefir samið, leggur hún til, að ákveðið verði hámark þess, sem lánsstofnanir megi lána einstökum viðskiptamönnum og fleiri, sem eru fjárhagslega tengdir. Í samræmi við það eru ákvæði 16. gr. frv. til laga um sparisjóði. Nefndin leggur mikla áherzlu á, að slík ákvæði verði lögfest hér. Er hvorttveggja, að öll reynsla hér á landi mælir með, að þess sé full þörf, og að aðrar þjóðir hafa talið ástæðu til þess að ákveða svipað í sínum banka- og sparisjóðalögum. Einnig hefir nefndin orð bæði danskra og sænskra bankafræðinga fyrir því, að mjög sé nauðsynlegt að fylgja því vel eftir, að lánsstofnanir bindi ekki fé sitt um of hjá einum eða fáum viðskiptamönnum. Telja þeir, að flest, ef ekki öll, bankahrun á Norðurlöndum hafi stafað af því, að ekki hafi verið gætt nægrar varfærni í því efni.

Það er líka augljóst, að ekki er heppilegt fyrir lánsstofnun að binda fé sitt svo hjá einum eða fáum mönnum, að hrun þeirra geti leitt af sér hrun lánsstofnunarinnar. Er mjög hætt við, að þá verði freistast til að halda lánveitingum áfram lengur en nokkurt vit er í, til þess að fresta hættulegu uppgjöri, og að jafnvel geti farið svo, að það sé fremur lánþegi, sem hafi lánsstofnunina í hendi sér, en hún hann.

Þegar til þess kemur að ákveða hámark útlána til einstakra viðskiptamanna, virðist nefndinni ekki um aðra leið að gera en þá, sem hún leggur til að verði farin, að miða þar við eigið fé lánsstofnunarinnar, enda er það í samræmi við það, sem aðrar þjóðir hafa gert í því efni. Að miða þar við ákveðna fjárhæð telur nefndin ekki koma til mála, og þar sem þessi ráðstöfun er til þess að tryggja lánsstofnun-

ina, og þar með eigendur innlánsfjárins, gegn tapi, verður að miða við eigið fé, en ekki starfsfé stofnunarinnar.

Allar þjóðir, sem hafa ákvæði lík þessum, munu undanskilja hámarki viss lán, og er lagt til, að svo verði einnig gert hér. Hlýtur þá hámarkið að fara nokkuð eftir því, hvernig sú flokkun er. Hér er lagt til að veita fáar slíkar undanþágur, en hafa hlutfallið milli eigin fjár lánsstofnunarinnar og þess, sem hún má lána hverjum einstaklingi, öllu hærra en tíðkast annarsstaðar. Telur nefndin það réttara en að gefa lánsstofnunum frjálsar hendur um lán gegn vöruvixlum og öðrum hliðstæðum tryggingum, sem hér munu oft hafa reynzt lítils virði.

Þriðja meginbreytingin, sem nefndin leggur til með frv. sínu að gerð verði, er að stofna skuli tryggingarsjóð sparisjóðanna. Slíka sjóði hafa nágrannaþjóðir okkar á Norðurlöndum, og er tilgangur þeirra svipaður og nefndin gerir tillögur um, en form og fyrirkomulag nokkuð öðruvísi. Að áliti nefndarinnar verður, að minnsta kosti í fyrstu, að binda hlutverk sjóðsins við það, að veita sparisjóðum lán til þess að standa skil á innlánsfé, og að sjálfsögðu alltaf að binda sig við það, að lána þeim sjóðum einum, sem eru fjárhagslega tryggir. Á það er lögð áherzla í lögum þeirra þjóða, sem nefndin hefir haft til hliðsjónar við samningu þessa frv. Norðmenn — en þeirra löggjöf er einna fyllst í þessu atriði — leyfa viðtækari lánveitingar til sparisjóðanna úr tryggingarsjóði en nefndin hefir séð sér fært að leggja til að svo stöddu, en hinsvegar er henni ljóst, að verksvið sjóðsins getur orðið og á að verða viðtækara þegar tímar líða og honum vex fiskur um hrygg. Þá er ekki útilokað, að hann geti tekið upp beina styrktarstarfsemi í einu eða öðru formi, en nefndin lítur svo á, að meðan svona sjóðstarfsemi er óþekkt hér, beri að fara varlega og takmarka sem mest verksviðið við það, sem búast má við, að sé í einu nauðsynlegast og vinsælast.

Norðmenn hafa það fyrirkomulag á stjórn hins sjóðs, að hver sparisjóður kys einn mann til þess að mæta á aðalfundi, en þar er kosin stjórn tryggingarsjóðs og endurskoðendur og úrskurðaðir reikningar hans. Þar eru líka settar nánari reglur um starfsemi sjóðsins og yfirleitt allt það gert, sem aðalfundir félaga starfa að.

Nefndin sá sér ekki fært að leggja til að taka hér upp þetta fyrirkomulag. Er það hvorttveggja, að það er svo kostnaðarsamt, að þó nokkur hluti af tekjum sjóðsins mundi fara í kostnað þess vegna, því naumast er hægt að gera ráð fyrir, að menn störfuðu að þessu fyrir ekkert, og hitt þó verra, að naumast er hægt að gera ráð fyrir því, að sá áhugi yrði fyrst í stað um starfsemi sjóðsins, að þátttaka í aðalfundi yrði nokkuð jöfn frá öllum sjóðunum. Því virtist nefndinni sjálfsagt að velja í fyrstu einfalt og óbrotið stjórnarform, og sá þá ekki annað heppilegra en það, sem lagt er til í frv. Allir þeir menn, sem þar er lagt til, að verði lögskipaðir í stjórn tryggingarsjóðs, eru opinberir sýslunarmenn og hafa með málefni sparisjóðanna að gera og eiga að vera þeim kunnugir. Starf það, sem verður lagt á þá með þessu, verður hinsvegar naumast það mikið, að það iþyngi þeim verulega. Þetta stjórnarform er því einfalt, ætti að vera ódýrt og tryggir jafnframt, að þeir, sem tryggingarsjóði stjórna, verða þeir menn, sem ættu að hafa einna mesta þekkingu á starfsemi og hag allra sparisjóða í landinu.

Eftir norskum lögum er tryggingarsjóður sameign sparisjóðanna og getur því aldrei komið til útborgunar til einstakra sjóða. Nefndin leit svo á, að heppilegra og vinsælla yrði að hafa það fyrirkomulag hér, að hver sparisjóður ætti sin framlög og vexti af þeim, og sú eign kæmi til útborgunar, ef sparisjóður hættir störfum. Er það líka í meira samræmi við tilgang sjóðsins, þar sem honum er ætlað að veita lán, en ekki styrki, að hluti hvers sparisjóðs sé séreign hans, og sjóðurinn því hliðstæður stofnsjóðum félaga í samvinnufélagi.

Nefndin væntir þess, að öll þessi atriði og önnur þau, sem hún leggur til, að aukið verði við og breytt í sparisjóðalögunum, megi verða til að auka vöxt þeirra og viðgang, og þó sérstaklega að tryggja þá og treysta í því aðalhlutverki þeirra að geyma og ávaxta sparifé manna.

Um einstakar greinar frv. vill nefndin taka fram eftirfarandi:

Um 1. gr.

Þar eru teknar saman 1. og 4. gr. sparisjóðalaganna. Virðist fara betur á því að hafa þær í einni grein og byrja lögina með því að taka fram, að engar stofnanir, aðrar en þær, sem fullnægja ákvæðum þessara laga, megi reka sparisjóðsstörf án sérstakrar lagaheimildar. Einnig virðist rétt að taka fram þar, að stofnendur skuli ekki njóta neins ágóða af rekstrarafgangi sparisjóðs, annars en þess, sem ákveðið er samkv. 4. gr. Þá er og fellt niður það ákvæði úr 1. gr. sparisjóðalaganna, að sparisjóðir skuli taka við fé „einstakra manna“ til að geyma það og ávaxta, því samkvæmt því getur leikið vafi á, hvort sparisjóðir hafi mátt geyma fé sjóða og stofnana. Það hafa þeir þó gert, enda ekkert við það að athuga, og virðist því ástæðulaust að halda ákvæðum, sem gætu talizt hamla því.

Um 2. gr.

Efni þeirrar greinar er nýtt. Telur nefndin sjálfsagt, að fjármálaráðuneytið geti bannað stofnun sparisjóðs, ef hann virðist óþarfur eða jafnvel til skaða. Má t. d. benda á, að vafasamt er, hvort rétt sé að leyfa að stofna sparisjóð þar, sem annar sparisjóður, banki eða bankaútibú er fyrir á staðnum, nema alveg sérstakar ástæður mæli með því. Getur slík stofnun leitt af sér óheilbrigða samkeppni um að draga að sér sparifé, og einnig skapað óreiðumönnum aðstöðu til að ganga á milli lánsstofnana og slá þær um lán. Samkvæmt sparisjóðalögnum skal stjórnarráðið að visu staðfesta lög og reglugerð nýrra sparisjóða, en það virðist þrátt fyrir það ekki geta tálmað stofnun þeirra, fari þær samþykktir eftir sparisjóðalögnum og fullnægi ákvæðum þeirra. Einsætt virðist, að fjármálaráðuneytið, sem gengið er út frá, að fari með framkvæmd þessara mála, leiti umsagnar stofnunar þeirrar, sem fer með eftirlit með sparisjóðum, um það, hvort rétt sé að leyfa stofnun nýs sparisjóðs, og taki fullt tillit til umsagnar hennar.

Um 3. gr.

Það er fyrri hluti 2. gr. sparisjóðalaganna. Breytingar eru að mestu orðabreytingar. Þó er þar ákveðið, að í samþykktum sparisjóðs skuli vera ákvæði um, hve háar innstæður einstakra viðskiptamanna megi vera. Telur nefndin nauðsyn á að slík ákvæði séu til, því það geti verið sparisjóði stórhættulegt að starfa að miklu eða jafnvel mestu leyti með fé frá einum eða fáum innleggjendum. Hinsvegar virðist ókleift að setja í lög sanngjörn ákvæði um þetta atriði, því hve háar slíkar innstæður mega vera, sjóðnum að skaðlausu, fer eftir ýmsum ástæðum, svo sem stærð sjóðsins, hvaða fresti hann áskilur sér um greiðslu á innlánsfé, fjárráðstöfun sjóðsins o. fl.

Um 4. gr.

Réttara virðist að miða vexti af stofnfé og greiddu ábyrgðarfé við það, að þeir séu ákveðið hærri en vextir af innlánsfé. Leggur nefndin því til, að þeir megi aldrei vera meira en 1% hærri en innlánsvextir. Getur það ekki talizt of hátt, miðað við það, hve féð er bundið, og áhættu, sem framlaginu fylgir, og er því varla hægt að telja, að það fari í bága við þau ákvæði 1. gr., að stofnendur eða ábyrgðarmenn skuli engan ágóða hafa af rekstri sjóðsins. Að öðru leyti er greinin 3. gr. sparisjóðslaganna óbreytt.

Um 5. gr.

Nefndin hefir gert nokkrar breytingartillögur við skipun sparisjóðsstjórna, en ákvæði þau, sem um það gilda, eru í 6. gr. sparisjóðalaganna og lögum nr. 83 26. apríl 1935.

Í fyrsta lagi sér nefndin ekki ástæðu til að ákveða annað um tölu stjórnenda en að þeir skuli fæst 3. Það er alveg óvíst, að nokkur brýn þörf sé á að fjölga þeim, þó sjóðurinn reki innheimtu og hlaupareikningsstarfsemi. Hinsvegar er fjár-

málaráðuneytinu og bankaeftirlitsmanni innan handar að sjá um, að í samþykktir sjóðanna komist ákvæði um fjölmennari stjórn, ef það telst tryggilegra.

Þá getur nefndin ekki séð, hver er munur á þeim sparisjóðum, sem lögin nefna sjálfseignarstofnanir, og eign félags einstakra manna. Yfirleitt mun hægt að telja alla þá sparisjóði, sem ekki eru eign sýslu, bæjar- eða hreppsfélags, eign félags einstakra manna, og hingað til munu sparisjóðir hafa verið sjálfráðir um, hvort þeir hafa nefnt sig. Því leggur nefndin til, að stjórnarkosningu sé eins hagað í þeim öllum. Eina skilgreiningin, sem hægt væri að gera, er að flokka sparisjóðina eftir því, hvort þeir eru eign félags, sem rekur aðra starfsemi, svo sem verzlun, eða félags, sem eingöngu er stofnað til að reka þá. En sú flokkun virðist ekki gefa neitt tilefni til þess, að annar sá flokkur hafi meiri rétt um kosningu stjórnar. Að minnsta kosti er sízt ástæða til að gefa félagi, sem samhliða rekstri sparisjóðs hefir aðra starfsemi, meira sjálfræði um það. Þar er einmitt mun meiri hætta á, að önnur sjónarmið en hagsmunir sparifjáreigenda geti ráðið um fjármeðferð. En íhlutun opinberra stofnana, eins og sýslu eða bæjarfélags, um kosningu stjórnar sparisjóðanna réttlætist einmitt af því, að þeir aðiljar eiga að gæta hagsmuna sparifjáreigenda og tryggja gætilega lánastarfsemi. Annars væri sú íhlutun ástæðulaus.

Þá leggur nefndin til, að auk þess að þurfa vissa tölu ábyrgðarmanna til þess að þeir megi kjósa hluta af stjórn sjóðsins, verði einnig að vera ákveðið lágmark ábyrgðarfjár. Ábyrgð, sem aðeins er nafnið, á ekki að veita nein slík réttindi, og því virðist réttmætt að setja ákvæði, sem tryggi, að um einhverja raunverulega ábyrgð sé að ræða.

Ennfremur telur nefndin ekki rélt að festa það í lögum, að stjórnir sparisjóða skuli aldrei kosnar til lengri tíma en eins árs. Virðist nægilegt að ákveða þar, að kjörtími skuli í lengsta lagi vera fjögur ár, og láta nánari ákvæði um slíkt vera í samþykktum hvers sjóðs. Ætti það að vera næg trygging fyrir því, að ekki yrði of mikil fastheldni í þeim eignum, þar sem opinberir aðiljar (fjármálaráðuneytið og bankaeftirlitsmaður) geta líka ráðið um, hvernig frá þeim ákvæðum er gengið í samþykktum sjóðanna.

Að öðru leyti eru breytingar á þessum ákvæðum orðabreytingar.

Um 6. gr.

Í þeirri grein er það nýtt, að ef stjórnandi eða starfsmaður sparisjóðs er jafnframt í stjórn eða framkvæmdarstjóri annars fyrirtækis, má ekki veita því fyrirtæki lán úr sjóðnum, nema gegn tryggu fasteignaveði, eða einróma samþykki stjórnar og leyfi bankaeftirlitsmanns komi til. Telur nefndin þetta ákvæði nauðsynlegt, þar sem búast má við, að af því geti stafað hætta fyrir sparisjóðina, ef forstjórar þeirra verða á þann hátt bundnir fjármálafyrirtækjum, og geti því freistast til að veita þeim frekari lán en hollt er fyrir sparisjóðina. Einnig er það vörn fyrir stjórnendur sparisjóðanna gegn því, að fyrirtæki, sem þeir stjórnar jafnframt sparisjóði, geri sífelldar kröfur til þeirra um útvegum lánsfjár hjá þeim sjóði, sem þeir stjórnar, geti þeir bent á slík ákvæði sem þarna er lagt til að verði sett.

Hinsvegar virðist ekki fært að hanna það, að starfsmenn eða stjórnendur sparisjóða hafi jafnframt stjórn annara fjármálafyrirtækja á hendi. Er það hvorttveggja, að fáir eða engir sparisjóðir munu geta borgað þau laun, að hægt sé að lifa á þeim einum, og einnig hitt, að sem stjórnendur og starfsmenn þeirra munu veljast þeir menn, sem bezt eru hæfir til að veita öðrum fjármálafyrirtækjum forstöðu.

Að öðru leyti er greinin 7. gr. sparisjóðalaganna óbreytt.

Um 7. gr.

9. gr. sparisjóðalaganna, aðeins með orðabreytingum.

Um 8. gr.

10. gr. sparisjóðalaganna, að því einu breyttu, að lagt er til, að bankaeftirlitsmaður í stað stjórnarráðs ákveði tryggingarfjárhæð gjaldkera.

Um 9. gr.

19. gr. sparisjóðalaganna, að því viðbættu, að endurskoðendum er falið að gera bankaeftirlitsmanni aðvart, telji þeir einhverja ágalla á rekstri sjóðsins og sparisjóðsstjórn lætur dragast að bæta úr því.

Virðist sú viðbót sjálfsögð, þar sem endurskoðendur hafa enga aðstöðu til að knýja fram umbætur og leiðréttingar, en bankaeftirlitsmaður hefir þá aðstöðu og ber að nota hana, sé þess þörf. Hinsvegar verður það að teljast vitaverð vanræksla af endurskoðendum, geri þeir ekki bankaeftirlitsmanni aðvart um það, sem athuga-vert er, og bera þeir þá ábyrgð samkvæmt því. Að öðru leyti gefur greinin ekki til-efni til skýringa.

Um 10. gr.

Nefndin flytur frumvarp um eftirlit með bönkum og sparisjóðum og leggur til, að það verði sameiginlegt fyrir báðar þær stofnanir. Ætti það að geta orðið bæði öruggara og ódýrara, ef það er haft þannig. Hinsvegar er gert ráð fyrir, að fjármála-ráðuneytið fari með þau störf, sem bankaeftirlitsmanni eru ætluð samkvæmt þess-um lögum, þar til hann verður skipaður.

Um 11. gr.

Í þeirri grein eru tvö ný atriði; að öðru leyti er það 5. gr. sparisjóðalaganna, með litilsháttar orðabreytingum.

Fyrri atriðið, það, að heimilt sé að taka við innlögum á ávísanabækur, getur þó tæplega talizt nýmæli, því ýmsir sparisjóðir munu hafa gert það, þótt það sé hvergi leyft í sparisjóðalögum, og raunverulega bannað í 11. gr. þeirra. En bæði sjóðunum og innleggjendum mun þykja það þægilegt, og því ástæðulaust annað en leyfa það og hafa ákvæði um það í sparisjóðalögum.

Síðara ákvæðið, að geta tilskilið, að eigandi sparisjóðsbókar einn, eða sá, er hann gefur skriflegt umboð til þess, geti tekið út peninga úr henni, á að vera til þess að hindra það, að hver og einn, sem einhvernveginn kemst óheimilt yfir sparisjóðsbók, geti tekið út peninga án þess réttur eigandi fái aðgert. Þess munu vera dæmi, að svona úttektir í heimildarleysi hafi átt sér stað og peningunum verið eytt, svo eiganda hefir verið ókleift að fá þá aftur. Er honum lítil fjárhagsleg bót í því, þó þetta sé glæpsamlegt athæfi. Vill nefndin því leggja til, að eigendum spari-fjár sé gefið tækifæri til að tryggja sig gegn þessu, eftir því sem þarna er gert ráð fyrir.

Um 12. gr.

Það er síðasti hluti 3. gr. sparisjóðalaganna, með viðbót, sem nánast er löggild-ing á reglugerðarákvæðum bankanna um það, hvernig fara skuli um innstæður, sem eigandi hirðir ekki um. Slík ákvæði eru sjálfsögð fyrir hvern sparisjóð, og virð-ist því rétt að hafa þau í hinum almennu sparisjóðalögum.

Um 13. gr.

11. gr. sparisjóðalaganna, að því viðbættu, að leyft er að greiða innstæðufé gegn ávísun. Er þess getið í umsögn um 11. gr., og vísast til þess hér. Að öðru leyti gefur þessi grein ekki ástæðu til umsagnar.

Um 14. gr.

Um ákvæði þessarar greinar, sem er ný, er farið nokkrum orðum í inngangi að greinargerð þessari, og vísast til þess. Aðeins skal það tekið fram, að nefndin hefir ekki talið annað rétt, þar sem hún í þeirri grein flokkar lán með tilliti til þess, hve áhættusöm þau eru, en að telja með þeim áhættusamari þau lán, sem veitt eru út á meira en 60% matsverðs fasteigna, og lán, sem héruð eða sveitir ábyrgjast. Lítur nefndin svo á, að slík lán séu það varasöm, að 8% eigið fé sé ekki of mikið bak-

hjarl fyrir sjóðina til þess að standast áhættu þá, sem af þeim lánum er. Mun reynsla sú, er lánsstofnanir hafa af slíkum lánveitingum, ekki afsanna þá skoðun nefndarinnar.

Um 15. gr.

1. og 2. málsg. 3. gr. sparisjóðalaganna, óbreyttar nema að orðalagi.

Um 16. gr.

Í inngangi greinargerðarinnar er lítillega drepit á aðalefni þessarar greinar, og visast til þess. Hér skal það aðeins tekið fram, að flokkun sú, sem nefndin leggur til, að gerð verði á þeim lánum, sem telja ber upp í hámarksupphæðinni, og þeim, sem draga má þar frá, á að byggjast á því, að þau lán, sem frá má draga, séu áhættulaus eða áhættulítill fyrir lánsstofnunina. Ef til vill má deila um, hvort það hefir tekizt, og eru þá fyrst og fremst lánin gegn veði í skipum vafasöm. Var nefndinni það ljóst, að vegna sjóveða og ýmsra forgangskrafna getur farið svo, að skipsveð sé engu betri trygging en mörg önnur, sem þarna eru ekki talin. Þó sá hún sér ekki fært að leggja til, að lán gegn því yrðu talin með í hámarksupphæðinni, sem lána má hverjum lántaka, en telur hinsvegar, að þar sé gengið eins langt og framast er fært um frádrátt, nema að lækkað sé verulega það, sem önnur lán mega nema.

Ef til vill verður talinn leika vafi á, hvað meint sé með þeim orðum greinar þessarar: „fleiri viðskiptamenn, sem eru fjárhagslega tengdir“. Nefndin litur svo á, að naumast sé hægt að koma þar við upptalningu, og valdi því þetta orðalag. En fyrst og fremst koma auðvitað til greina sem fjárhagslega tengdir viðskiptamenn fyrirtæki og eigendur þeirra. Eðlilegt er og, að ábyrgðarskuldbindingar lánþega séu taldar með lánum hans, og ef um hlutafélög er að ræða, verður að telja hlutabréf, sem lánsstofnunin kann að eiga í félaginu, sem lán veitt því.

Um 17. gr.

Ákvæði þeirrar greinar koma í stað seinni hluta 13. gr. sparisjóðalaganna. Eiga þau að miða að því, að tryggt sé, að sparisjóðir geti, hvenær sem er, fullnægt því að greiða innlánsfé, þegar þess er krafizt. Til þess að það sé tryggt, virðist ekki mega gera minni kröfur til sjóðanna en gert er í tillögum nefndarinnar. Nefndin fær eigi séð, að rétt sé að miða þessar kröfur við stærð sjóðanna á annan hátt en gert er í tillögum hennar, eða leggja meiri skyldur á þá sjóði, sem stærri varasjóði eiga, eins og gert er í sparisjóðalögum.

Vegna þess, hve hér er erfitt að selja verðbréf, þó þau séu trygg, telur nefndin ekki fært að leggja til, að það, sem teljast mega peningar (sjóður og bankainnstæða), megi nema minna en 7% af innlánsfénu samanlögðu. Einnig virðist rétt, að bankaeftirlitsmaður, en ekki sparisjóðsstjórnir, ákveði, hvaða verðbréf geti talizt svo „auðseljanleg“, að sparisjóðir megi eiga þau til þess að fullnægja ákvæðum þessarar greinar. Hann verður og að geta fylgzt með því, að sparisjóðir hafi ávallt þetta fé handbært, eftir því sem þeim er unnt, og því er stjórnnum sjóðanna gert að skyldu að tilkynna bankaeftirlitsmanni, hafi þær þurft að gripa til þess og ekki getað lagfært það strax.

Það er annað höfuðatriðið við rekstur sparisjóðanna, að innstæðueigendur megi alltaf treysta því, að hægt sé að greiða þeim innstæður þeirra, þegar þeir þurfa á að halda, og því verður að ganga vel frá þeim ákvæðum, sem að því lúta. Er of illa gengið frá því í núgildandi sparisjóðalögum, og meira að þakka gætilegum rekstri sparisjóðanna en ákvæðum laga og reglugerða, að ekki hefir oftast horið út af en orðið hefir. eru lagaákvæði nágrannaþjóðanna í því efni ólíkt fyllri, og hefir nefndin lagt þau til grundvallar fyrir tillögum sínum.

Um 18. gr.

Aðalmarkmið ákvæða þessarar greinar er það sama og þeirrar næstu á undan, að tryggja greiðslu innstæðufjár, en þar sem nokkur grein hefir verið gerð fyrir

hlutverki sjóðs þess, sem samkvæmt þessari grein er gert ráð fyrir að stofna, hér að framan, verður ekki farið nánar út í það hér. Það skal aðeins tekið fram, að þótt nefndin sæi sér ekki fært að bera fram tillögur um hærra gjald til tryggingarsjóðs frá sparisjóðunum, er henni ljóst, að sjóðurinn vex hægt með því og orkar ekki miklu á næstu árum. Samkvæmt reikningum sparisjóðanna undanfarin ár er naumast hægt að búast við, að framlög þeirra verði meira en 6—7 þús. kr. á ári, og verður því starfsfé sjóðsins lítið fyrstu árin, en með áframhaldandi greiðslum frá sjóðunum og vaxtaaukningu ætti hann að geta látið nokkuð til sín taka áður langt liður.

Nefndin hefir lagt til, að gjaldskylda sparisjóðs til tryggingarsjóðs falli niður, þegar innieign hans í honum er orðin 3% af innstæðufé hlutaðeigandi sjóðs; eftir það vex tryggingarsjóður aðeins af vöxtum. Eftir núverandi sparisjóðsinnstæðum ætti tryggingarsjóður þá að vera orðinn rúm 300 þús., og geta auðvitað orðið skiptar skoðanir um, hvort það sé hæfileg stærð á tryggingarsjóði, en eftir því hlutverki, sem nefndin ætlar honum samkvæmt tillögum sínum, verður það að teljast viðunandi. Verði starfsvið hans aukið síðar meir, má búast við, að einnig verði að auka fjárráð hans.

Samkvæmt hlutverki sínu verður tryggingarsjóður að vera þannig geymdur, að hægt sé að gripa til hans hvenær sem sparisjóði liggur á. Því virðist önnur geymsla varla koma til mála en að geyma hann í banka, og taldi nefndin þá óþarft að taka annað fram en það, að það væri banki með ríkisábyrgð. Þrátt fyrir þessa skoðun vildi nefndin þó ekki útiloka það, að geyma mætti tryggingarsjóð í verðbréfum, en áherzlu verður að leggja á, að þau séu það auðseljanleg og trygg, að breyta megi þeim í peninga hvenær sem er, án tilfinnanlegra affalla. En nánari ákvæði um þetta og fleira, sem tryggingarsjóði viðkemur, verða að sjálfsögðu í reglugerð þeirri, sem á að setja um starfsemi hans.

Um 19. gr.

Það er 13. gr. sparisjóðalaganna, með nokkrum orðabreytingum, en óbreytt að efni.

Um 20. gr.

14. gr. sparisjóðalaganna óbreytt.

Um 21. gr.

Þar er lagt til, að ákveðið sé í lögum, að sparisjóður megi ekki eiga aðrar fasteignir en hann þarf vegna rekstrar síns. Á það að tryggja það, að sjóðirnir lendi ekki út á þá braut að eiga fasteignir í gróðabrallsskyni. Þó verða þeir að geta tekið við eignum, sem þeim hafa verið veðsettar, til þess að ná inn skuldum. En nefndin telur rétt að skylda sparisjóðina til að losa sig sem fyrst við slíkar eignir aftur, til þess að fyrirbyggja, að þeir fari að eiga þær vegna vonar um verðhækkun og þar af leiðandi gróða síðar.

Einnig virðist rétt að takmarka það, hvað sparisjóðir mega eiga af hlutabréfum. Er töluverð ásókn á sparisjóði um að kaupa hluti í hinum og öðrum fyrirtækjum. Er það vafalaust stundum gert í því skyni, að þá verði greiðara um að fá lán til fyrirtækjanna, og ekki hættulaust, ef langt er farið í því efni. Stundum eru hlutakaupin raunverulega beinn styrkur til fyrirtækjanna, og þó að þá sé oftast um að ræða þarfafyrirtæki, má ekki ganga of langt inn á þá braut heldur. Verður því að setja einhver takmörk fyrir þessu, og virðist þá réttast, eins og gert er í tillögum nefndarinnar, að miða við eigið fé sjóðanna, hvað festa megi í hlutabréfakaupum.

Um 22. gr.

15. gr. sparisjóðalaganna óbreytt.

Um 23. gr.

16. gr. sparisjóðalaganna, óbreytt að efni, en lítið eitt breytt að orðalagi.

Um 24. gr.

18. gr. sparisjóðalaganna, með smábreytingum, sem ekki þarfnast skýringa.

Um 25. gr.

Þar er nokkuð hert á ákvæðum 20. gr. sparisjóðalaganna, og er aðalbreytingin sú, að samkvæmt tillögum nefndarinnar verður að taka til athugunar hag sjóðsins, áður en allt eigið fé sjóðsins er tapað.

Er miklu meiri trygging í því fólgin, sérstaklega vegna þess, að þá er léttara að gera ráðstafanir, sem að gagni mega verða, heldur en þegar allt er komið í þrot. Þá er og bankaeftirlitsmanni gefið vald til að stöðva rekstur sjóðsins, ef hann er ekki tryggður. Er það vald fyrst og fremst til þess, að hann geti knúið fram þær aðgerðir, sem hann telur nauðsynlegar, sjóðnum til viðreisnar, og jafnframt til þess, að sjóðurinn sé látinn hætta, áður en sparifé er tapað, ef ekki virðist hægt eða engir fást til að rétta sjóðinn við.

Þar sem lögin yfirleitt gera ráð fyrir, að sparisjóðir verði að eiga eitthvert eigið fé, bæði þar sem þeir fást ekki stofnaðir án þess og samkvæmt þeim tillögum nefndarinnar, að eigið fé þeirra þurfi að vera viss hluti af innlánsfé því, sem þeir taka við, er sú krafa eðlileg, að það fé verði alltaf að vera til, eigi sparisjóðirnir að fá að starfa. Á þeirri skoðun byggjast tillögur nefndarinnar í þessari grein. Að öðru leyti gefur greinin ekki tilefni til skýringa.

Um 26., 27. og 28. gr.

Þessar greinar eru að efni til samhljóða 22., 23. og 24. gr. sparisjóðalaganna. Orðabreytingar, sem nefndin hefir gert á þeim, gefa ekki tilefni til umsagnar.

Um 29. gr.

Nefndin lítur svo á, að rétt sé, að sýslunefnd eða bæjarstjórn í því héraði, sem sparisjóður hefir starfað, hafi ráðstöfunarrétt á eigum hans, leggist hann niður og engin ákvæði eru í samþykktum hans um, hvað með þær skuli gert. Er það í fullu samræmi við það, að lögin ákveða, að slíkar héraðsstjórnir ráði yfir sjóðunum að miklu eða öllu leyti meðan þeir starfa aðeins með eftirliti frá ríkisvaldinu. Hinsvegar telur nefndin órétt að binda hendur héraðsstjórnanna svo, að þær megi alls ekki verja eignum til almenningsþarfa, annarsstaðar en í því héraði, sem sjóðurinn hefir starfað í. Enda er þess ákvæðis varla þörf, þegar hlutaðeigandi sýslunefnd eða bæjarstjórn hefir ráðstöfunarréttinn, því þeim ætti að vera treystandi til að gæta hagsmuna síns héraðs og verja fénu þangað, nema einhver alveg sérstök ástæða mæli með öðru.

Um 30. og 31. gr.

Samhljóða 25. og 26. gr. sparisjóðalaganna.

Um 32. og 33. gr.

Gefa ekki tilefni til umsagnar.

Um ákvæði til bráðabirgða.

Telja má víst, að einhverjir sparisjóðir fullnægi ekki öllum ákvæðum þessara laga fyrst um sinn. Er þá sjálfsagt að veita þeim undanþágu fyrst í stað frá því, að slík ákvæði ná til þeirra, sé þeim mjög til boga að koma fyrirkomulagi sínu og rekstri í það form, sem lögin ákveða. En vitanlega verður sá frestur að vera sem stytstur, og þar sem ókleift er að segja fyrir um, hve langur hann þarf að vera fyrir suma sjóðina, og aðrir þurfa hann engan, taldi nefndin bezt að fela bankaeftirlitsmanni að ákveða hann í hverju tilfelli, í samráði við hlutaðeigandi sparisjóðsstjórn. Verði frv. um eftirlit með bönkum og sparisjóðum ekki að lögum, eða banka- eftirlitsmaður ekki skipaður strax, verður fjármálaráðuneytið að hafa eftirlit sparisjóða með höndum, eins og nú er, og þá að sjálfsögðu einnig þetta hlutverk banka- eftirlitsmanns.